

6. Дудоров О.О. Вибрані праці з кримінального права / О.О.Дудоров; передне слово д-ра юрид. наук, проф. В. О. Навроцького. – Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2010. – 952 с.

7. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1011.25.76&nobreak=1>.

8. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 06.11.2009 № 10 “Про судову практику у справах про злочини проти власності” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0010700-09>.

9. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 31.03.1989 № 3 “Про практику застосування судами України законодавства про відшкодування матеріальної шкоди, заподіяної злочином, і стягнення безпідставно нажитого майна” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-89>.

10. Постанова Пленуму Верховного Суду України “Про практику застосування судами України законодавства у справах про розкрадання державного та колективного майна” 25.09.1981 № 7 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-81>.

11. Постанова Кабінету Міністрів України від 22.01.1996 № 116 “Про затвердження Порядку визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/116-96-п>.

12. Постанова Кабінету Міністрів України від 10.12.2003 № 1891 “Про затвердження Методики оцінки майна” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1891-2003-п>.

13. Закон України від 06.06.1995 № 217/95-ВР “Про визначення розміру збитків, завданих підприємству, установі, організації розкраданням, знищенням (псуванням), недостачею або втратою дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння та валютних цінностей” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/217/95-вр>.

14. Постанова Верховної Ради України від 23.06.1995 № 243/95-ВР “Про затвердження Положення про матеріальну відповідальність військовослужбовців за шкоду, заподіяну державі” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/243/95-вр>.

УДК 347.965

С.О. Іваницький

ГРОМАДСЬКІ ОБ'ЄДНАННЯ АДВОКАТІВ І СУДДІВ ТА ЇХ МІСЦЕ В СТРУКТУРІ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

У статті проаналізовано організаційно-правові аспекти функціонування громадських об'єднань адвокатів і суддів. Розкрито їх місце в структурі громадянського суспільства. Досліджено історичні аспекти становлення громадських правничих товариств в Україні. Здійснено класифікацію громадських об'єднань адвокатів та юристів. З'ясовано особливості структурної побудови

та правового статусу громадських об'єднань адвокатів. Виокремлено види громадських об'єднань суддів, розкрито основні форми їх діяльності.

Ключові слова: громадське об'єднання, громадська організація, адвокат, суддя, громадянське суспільство, правник, орган, асоціація.

В статті аналізуються організаційно-правові аспекти функціонування суспільних об'єднань адвокатів і судей. Розкрито їх місце в структурі громадянського суспільства. Досліджено історичні аспекти становлення суспільних юридических організацій в Україні. Осуществлена класифікація суспільних об'єднань адвокатів і юристів. Виявлено особливості структурного побудови і правового статусу суспільних об'єднань адвокатів. Виділено види суспільних об'єднань судей, розкрито основні форми їх діяльності.

Ключевые слова: общественное объединение, общественная организация, адвокат, судья, гражданское общество, правовед, орган, ассоциация.

The article analyzes the legal aspects of the functioning of public associations of lawyers and judges. Disclosed their place in the structure of civil society. Researched historical aspects of the formation of public legal entities in Ukraine. Were classified public associations of lawyers. Were investigated the structural features of construction and legal status of public associations of lawyers. Selected types of public associations of judges, the basic forms of their activity.

Keywords: *public Association, a social organization, lawyer, judge, civil society, law, authority, Association.*

Послідовною й незворотною тенденцією останніх років є посилення ролі громадянського суспільства в Україні, яким надано потужний імпульс руху країни в напрямі європейської інтеграції та впровадження стандартів правової держави.

Одним із ключових елементів громадянського суспільства є громадські об'єднання, завдяки яким кожна людина на добровільній колективній основі може реалізувати й захистити широкий спектр власних інтересів. Серед існуючих громадських об'єднань особлива роль належить громадським об'єднанням, що репрезентують інтереси незалежних правових співтовариств (адвокатура, судова влада), адже вони через своїх членів можуть найбільш юридично кваліфіковано захищати як професійні, так і загальносуспільні інтереси. Незважаючи на активну роботу деяких із цих об'єднань, наукове узагальнення практики діяльності багатьох із них не проводилося, їх місце і роль у реалізації корпоративних і громадських інтересів залишається не до кінця з'ясованим, що стримує розвиток потенціалу цих об'єднань.

Деякі аспекти зазначеної проблематики були предметом наукового аналізу в працях В.Д. Бринцева, Т.В. Варфоломеевої, Т.Б. Вільчик, І.Ю. Гло-

вацького, В.В. Городовенка, А.В. Іванцової, Л.М. Москвич, І.В. Назарова, В.О. Попелюшка, М.В. Руденка, О.Д. Святоцького, В.В. Сердюка, С.Я. Фурси, О.Г. Яновської та інших учених, проте спеціальних досліджень, проведених з урахуванням оновленого законодавства, недостатньо. Окремо хотілося б відзначити дослідження І.Ю. Гловацького,¹ який висвітлив історико-правові передумови розвитку сучасних громадських об'єднань адвокатів, при цьому його творчий доробок обмежується періодом початку Другої світової війни (1939 р.).

Метою статті є дослідження фактичних й організаційно-правових основ діяльності громадських об'єднань адвокатів і суддів, визначення їх місця в структурі громадянського суспільства.

Згідно із Законом України "Про громадські об'єднання" від 22 березня 2012 року № 4572 громадське об'єднання - це добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів².

За організаційно-правовою формою громадське об'єднання утворюється як громадська організація (її засновниками та членами (учасниками) є фізичні особи) або громадська спілка (її засновниками є юридичні особи приватного права, а членами (учасниками) можуть бути юридичні особи приватного права та фізичні особи).

Серед принципів утворення й діяльності громадських об'єднань закон визначає добровільність, самоврядність, вільний вибір території діяльності, рівність перед законом, відсутність майнового інтересу їх членів (учасників), прозорість, відкритість та публічність.

Важливим є наведене у вказаному вище законодавчому акті застереження стосовно того, що його дія не поширюється на суспільні відносини у сфері утворення, реєстрації, діяльності та припинення саморегульованих організацій та організацій, що здійснюють професійне самоврядування. До останніх належать органи адвокатського та суддівського самоврядування.

Розглянемо послідовно організаційно-правові аспекти діяльності громадських об'єднань адвокатів та суддів.

Історичними попередниками діяльності сучасних громадських об'єднань адвокатів виступили утворене галицькими адвокатами у 1883 році Об'єднання адвокатів у Львові (Stowarzieszenie Adwokatow we Lwowie) та заснований у 1931 році Союз адвокатів-захисників судового округу Львівського

¹ Гловацький І. Ю. Українські адвокати в політичних судових процесах у Східній Галичині (1921-1939 рр.) / І. Ю. Гловацький. - Львів : Тріада плюс, 2003. - С. 271-281.

² Про громадські об'єднання: Закон України від 22 березня 2012 року № 4572 // Відомості Верховної Ради України. - 2013. - № 1. - Ст. 1.

апеляційного суду (Związek adwokatów obrońców okręgu sądowo-apelacyjnego we Lwowie). Щоправда, перше об'єднання проіснувало недовго й було розпущено у 1886 році через "байдужість і небажання працювати в товаристві адвокатів"¹, а друга організація не змогла набути широкої професійної підтримки.

Більш помітний слід у становленні професійного громадського руху залишила діяльність Українського Горожанського Комітету (грудень 1918 рік – жовтень 1921 рік), у складі якого активно функціонувала секція правових порад для населення. З посиленням у 1919 р. політичного переслідування польською окупаційною владою національно свідомих українців, проти яких почали масово фабрикуватися кримінальні справи, група патріотично налаштованих адвокатів утворила на базі секції Колегію українських оборонців з метою спеціалізованого захисту інтересів українських обвинувачених у кримінальних провадженнях, передусім, політичного характеру. Захист адвокати здійснювали в основному безкоштовно, з почуття солідарності зі співвітчизниками, більшість із яких перебувала у крайній нужді. Особливістю роботи Колегії українських оборонців було колективне обговорення й узгодження тактики захисту в групових справах.

З ліквідацією польською адміністрацією Українського Горожанського Комітету діяльність Колегії українських оборонців не припинилася, отримавши подальший розвиток² у межах найбільш потужної української громадської організації адвокатів довоєнного періоду – Союзу Українських Адвокатів у Львові (далі – СУА), Статут якого затверджено 5 травня 1923 року.

Статтею 2 Статуту СУА товариства було окреслено такі завдання: а) боронити права, інтереси й достоїнства адвокатського звання; б) удержувати станові й товариські взаємини між українськими адвокатами та українськими кандидатами адвокатури; в) давати собі взаємну поміч у справах адвокатського звання; г) дбати про зріст числа українських членів адвокатського звання дорогою заохоти та матеріальної помочі в укінченню студій; д) давати матеріальну поміч оставшим без заосмотрення німичним українським адвокатам і кандидатам адвокатури, і такуж поміч удовам і сиротам по українських адвокатах і кандидатах адвокатури; е) брати участь у законотворчій праці держави, оцінюючи на зазив компетентних чинників проекти законів та даючи ініціативу до проєктів нових законів; є) брати посередню участь у юрисдикції, оцінюючи і критикуючи юдикатуру та інтерпретуючи позитивне законодавство³.

¹ Гловацький І. Адвокатура Галичини: історія, розвиток, правовий статус (1772-1939 рр.): [монографія] / І. Гловацький. – Варшава : Друк-Інтро С. А., 2012. – С. 580.

² Звіт з діяльності Віділу С. У. А. // Життя і право. – 1929. – Ч. 1. – С. 54.

³ Статут Союзу Українських Адвокатів у Львові // Життя і право. – 1929. – Ч. 2. – С. 24.

У складі товариства існувало чотири категорії членства: почесні члени; члени добродії; українські адвокати як звичайні члени; українські кандидати адвокатури й оборонці для карних справ, як надзвичайні члени.

Органами СУА були: Загальні Збори, Виділ і Контрольна Комісія. Для вирішення спорів між членами при СУА функціонував Міровий Суд.

Основні питання внутрішньої діяльності товариства віднесено до компетенції Звичайних Загальних Зборів, зокрема, вони щорічно: а) полагоджують звіти Виділу і Контрольної Комісії; б) вибирають президента і віцепрезидента з-поміж адвокатів, постійно замешкалих у Львові і 10 членів Виділу, та Контрольну Комісію на один рік, а кандидати адвокатури з-поміж себе одного делегата для береження інтересів кандидатів адвокатури; в) іменують почесних членів і членів добродіїв; г) ухвалюють підвижку або знижку вищого і вкладок; д) ухвалюють зміну статуту й розв'язання Союзу; е) рішають про внесення Виділу і такі внески членів, які на шість днів перед Загальними Зборами зголошено Виділові на письмі; є) розпоряджають капіталом резервового фонду¹. Виділ складався з президента, віцепрезидента, 10 членів і одного делегата кандидатів адвокатури, вибраних Загальними Зборами на один рік. З-поміж себе Виділ вибирав другого віцепрезидента, секретаря, скарбника і господаря, та заступників трьох останніх. На Контрольну Комісію, що складалася з трьох членів, покладено обов'язок перевіряти касові книги й касу Союзу, щорічно звітувати про це перед Загальними Зборами.

У процесі розбудови регіональних органів було утворено делегатури (місцеві осередки) СУА, зокрема, у 1928 р. вони функціонували в Перемишлі, Самборі, Дрогобичу, Стрию, Сяніку, Тернополі, Чорткові, Бережанах, Золочеві, Коломиї, Станіславові, Рівному². Першим президентом СУА був обраний С. Федак, з 1928 р. його безсміним провідником став К. Левицький. Найбільш активними членами Союзу, імена яких назавжди увійшли до літопису найкращих представників української адвокатури, є С. Баран, М. Волошин, Л. Ганкевич, М. Глушкевич, А. Горбачевський, О. Надрага, Т. Окуневський, Є. Олесницький, В. Охрімович, А. Чайковський, С. Шухевич та інші. Станом на 1937 рік з 480 адвокатів-українців 336 осіб були членами СУА³.

Серед адвокатів Східної Галичини більшість складали представники польської та єврейської національностей, які визначальним чином впливали на формування керівного складу регіональних палат адвокатів. Завдяки СУА було впроваджено практику попереднього обговорення й узгодження

¹ Статут Союзу Українських Адвокатів у Львові // Життя і право. - 1929. - Ч. 2. - С. 26.

² Союз Українських Адвокатів у Львові // Життя і право. - 1928. - Ч. 2. - С. 47.

³ XIV Загальні збори С. У. А. // Життя і право. - 1937. - Ч. 1-2. - С. 31.

кандидатур від українських адвокатів на майбутніх виборах до органів самоврядування¹, що дозволяло отримати належне представництво національних інтересів на рівні регіональних палат адвокатів.

Клич "Свій до свого"², впровадженню в життя якого Союз послідовно сприяв протягом усього часу свого існування, був заклик до українського населення Галичини звертатися до українських адвокатів як надійних захисників особистих і національних інтересів.

Слід позитивно оцінити роботу СУА щодо підвищення професійного рівня й національної свідомості українських адвокатів, розширення застосування рідної мови в судочинстві, консолідації вітчизняної адвокатури й мобілізації значної кількості правників для забезпечення захисту українських патріотів у кримінальних справах політичної спрямованості в 20–30-ті рр. ХХ ст., видання професійного журналу "Життя і право" (1928–1939 рр.) тощо.

Серед проблем, які не оминули діяльність СУА, слід відзначити індиферентність³ і пасивність⁴ частини членів організації; економічні труднощі, пов'язані з несплатою членських внесків. Певною мірою це пов'язано з високою конкуренцією та тяжким матеріальним становищем більшості представників адвокатського корпусу. Віддане служіння громадській справі могло призвести до того, що сім'я адвоката залишиться без засобів до існування. Так, під час проведення загальних зборів Делегатури СУА у м. Стрії її багаторічний очільник Р. Домбчевський зазначив, що не матиме змоги присвятити багато часу роботі на користь Делегатури через тяжке матеріальне положення⁵. На хронічну перетворилася проблема сплати внесків на забезпечення роботи Союзу. У 1937 році з 336 членів СУА внески не сплатило 219 адвокатів⁶.

Рішенням Виділу СУА з 11 квітня 1930 року при Союзі засновано секцію кандидатів адвокатури⁷. У 1937 році кількість її членів становила 136 осіб⁸. Положення аплікантів було дуже скрутним⁹ і нужденним. На одному зі

¹ Загальні збори адвокатської Палати в Перемишлі // Життя і право. – 1930. – Ч. 2. – С. 20.

² Левицький К. Про завдання сучасного адвоката / К. Левицький // Життя і право. – 1930. – Ч. 2. – С. 4.

³ Загальні збори Делегатури С. У. А. в Стрії // Життя і право. – 1936. – Ч. 2. – С. 15.

⁴ Звіт зі сходин Делегатури С. У. А. Тернопіль і Чортків, відбутих у Тернополі, в дні 21 червня 1930 в салі Української Бесіди // Життя і право. – 1930. – Ч. 4. – С. 18.

⁵ Загальні збори Делегатури С. У. А. в Стрії // Життя і право. – 1936. – Ч. 2. – С. 16.

⁶ XIV Загальні збори С. У. А. // Життя і право. – 1937. – Ч. 1-2. – С. 31.

⁷ Комунікат // Життя і право. – 1930. – Ч. 2. – С. 24.

⁸ XIV Загальні збори С. У. А. // Життя і право. – 1937. – Ч. 1-2. – С. 31.

⁹ Звіт із загальних зборів секції аплікантів при С. У. А. у Львові // Життя і право. – 1936. – Ч. 2. – С. 19; 3 організаційного руху. Сходини С. У. А. в Перемишлі // Життя і право. – 1936. – Ч. 2. – С. 12.

щорічних зібрань представник секції аплікантів Ю. Старосольський висловив побажання до СУА, щоб впливали на своїх членів, зокрема, приймали аплікантів українців, ставилися до них відповідно до гідності адвокатського стану, за можливістю винагороджували аплікантів та, щоб кожний товариш адвокат використав право патронату¹.

Поряд із СУА, найбільш масовою національною громадською правовою організацією першої половини ХХ ст. стало засноване 18 квітня 1909 року Товариство українсько-руських правників у Львові. Окрім адвокатів, організація об'єднала у своїх лавах суддів, нотаріусів та представників інших правничих професій.

Першим головою ТУРП став професор Львівського університету С. Дністрянський. Під його проводом уживалися заходи протидії дискримінації українських юристів, здійснювалася значна просвітницька й перекладацька діяльність, видавався "Правничий Вісник".

Завдяки зусиллям членів організації 25 березня 1914 року у Львові було проведено I з'їзд українських правників.

Під час Першої світової війни роботу Товариства було припинено, проте з обранням у грудні 1920 року його новим керівником судді Р. Чайковського діяльність ТУРП набула нового імпульсу. У Товаристві діяли станова судейська, нотаріальна, організаційна та відчитова комісії.

До пріоритетних завдань Товариства відомий адвокат О. Надрага відносив надання допомоги членам у підвищенні кваліфікації за фахом (відчити, бібліотеки, читальні) та оборона станових інтересів членів (станові комісії)².

У 1929 р. кількість членів товариства становила 257 правників³. Цього ж року разом із СУА почалося спільне редагування й видавництво журналу "Життя і право", заслуховування членами обох товариств⁴ та обговорення доповідей з актуальних питань правозастосування.

Попри ентузіазм окремих правників, ТУРП не оминула проблема браку активності членів організації⁵ та значної заборгованості зі сплати внесків⁶ на потреби товариства.

¹ XIV Загальні збори С. У. А. // Життя і право. - 1937. - Ч. 1-2. - С. 32.

² Надрага О. З життя Товариства українсько-руських правників у Львові / О. Надрага // Життя і право. - 1928. - Ч. 1. - С. 59.

³ Грицай І. З життя Товариства українських правників у Львові / І. Грицай // Життя і право. - 1929. - Ч. 2. - С. 20.

⁴ Звіт з діяльності Відділу С. У. А. // Життя і право. - 1929. - Ч. 1. - С. 54.

⁵ Загальні збори Товариства українсько-руських правників у Львові // Життя і право. - 1930. - Ч. 2. - С. 21.

⁶ Надрага О. З життя Товариства українсько-руських правників у Львові / О. Надрага // Життя і право. - 1928. - Ч. 1. - С. 59.

У сучасних умовах громадські об'єднання адвокатів і правників утворені великим розмаїттям організацій. Зазвичай, вони утворюються й можуть бути класифіковані за територіальною (ГО "Сумська обласна колегія адвокатів", ГО "Кіровоградська міська колегія адвокатів", ГО "Мукачівська міська асоціація адвокатів"), національною (ГО "Німецька спілка адвокатів в Україні", Ліга кримськотатарських юристів "Ініціум", ГО "Австрійсько-український союз юристів"), віковою (ГО "Союз молодих юристів", всеукраїнська молодіжна громадська організація "Український національний союз молодих юристів") чи релігійною ознаками (ГО "Асоціація християн-юристів України", МГО "Союз православних юристів в ім'я Архистратига Божого Михайла"), залежно від напрямку спеціалізації (громадська спілка "Авто-адвокат", ГО "Об'єднання адвокатів, які надають безоплатну правову допомогу", ГО "Союз імміграційних адвокатів та консультантів України", ВГО "Асоціація Юристів Міжнародного Права", ГО "Асоціація юристів фондового ринку") чи приналежності до категорії осіб з особливими потребами (ГО "Спілка нечуючих юристів", ГО "Товариство інвалідів-юристів"). Існують об'єднання й загальнонаправленої спрямованості (ГО "Народний адвокат", ГО "Правозахисна група "Адвокат" тощо).

Незважаючи на широку палітру зареєстрованих громадських об'єднань, про більшість з них (у тому числі зі всеукраїнським статусом – ВГО "Український Союз адвокатів", ВГО "Ліга народних адвокатів" тощо) широкому загалу мало що відомо. Очевидно, що частина з них існує лише на папері, тому ми розглянемо діяльність основних громадських об'єднань, що набули авторитет і вплив у професійному середовищі.

З моменту набуття незалежності України першою суто адвокатською громадською організацією стала утворена 22 вересня 1990 року Спілка адвокатів України (далі - САУ). Завдяки активному сприянню САУ було прийнято Закон України "Про адвокатуру" від 19 грудня 1992 року. За цим законом Спілка стала єдиною громадською організацією, що отримала право делегувати своїх представників до складу регіональних КДКА (дві особи) та ВККА при Кабінеті Міністрів України (одна особа).

В умовах ідеологічної та професійної невизначеності, яка виникла з розпадом СРСР й позбавленням адвокатури щільної державної "опіки", САУ взяла на себе роль провідника реформ в адвокатурі, поставивши своєю метою об'єднання зусиль адвокатів України в сприянні формуванню демократичної правової держави; підвищення ролі й авторитету адвокатури в українському суспільстві, рівня захисту та надання правової допомоги фізичним і юридичним особам, у тому числі іноземним; сприяння досягненню адвокатурою повної самостійності й самоврядування, реформуванню українського законодавства та його гармонізації з законодавством Європейського Союзу, професійному розвитку адвокатів, підвищен-

ню їх кваліфікації та поширенню правил адвокатської етики, розвитку й поглибленню міжнародних зв'язків адвокатів; захист законних інтересів членів САУ; удосконалення законодавчого регулювання діяльності адвокатури; поширення історичних традицій української адвокатури.

Органами САУ є: З'їзд (вищий керівний орган), Рада (вищий керівний орган у період між з'їздами), Правління (виконавчий орган, до складу якого входять Президент, перший віце-президент, віце-президенти та голови постійних комісій), постійні й тимчасові Комісії (законопроектна, молодіжна, з професійної майстерності, із захисту прав та законних інтересів членів, з соціальних питань тощо), Ревізійна комісія, Секретаріат та інші структури для здійснення цілей і завдань. На обласному рівні функціонують регіональні відділення САУ.

Статутом організації допускається індивідуальне (адвокати), колективне (колективи адвокатських об'єднань і асоціацій) і почесне (учені-юристи, провідні громадські діячі, особи, які займаються адвокатською діяльністю за межами України) членство. У 2011 році в лавах Співки перебувало три з половиною тисячі співчан¹.

Важко переоцінити внесок САУ у розвиток адвокатської професії. Завдяки зусиллям Співки послідовно здійснювалися заходи щодо забезпечення дотримання гарантій адвокатської діяльності й професійних прав конкретних адвокатів², розробки нового закону про адвокатуру та внесення змін до чинного законодавства, опрацювання Правил адвокатської етики, упровадження спрощеної системи оподаткування³, реалізації програм "Дистанційне та стаціонарне підвищення кваліфікації адвокатів" та "Сприяння облаштуванню робочого місця адвоката в судах та організації роботи сучасною офісу адвоката"⁴, посилення кримінальної відповідальності за злочини проти адвоката (ст.ст. 397-400 КК України)⁵

Позитивно зарекомендувала себе практика проведення спільних засідань САУ і ВККА при Кабінеті Міністрів України⁶.

¹ Варфоломеева Т.В. 25 програм на виконання статутних завдань САУ / Т.В. Варфоломеева // Адвокат. - 2011. - № 11. - С. 3.

² Звернення першого засідання Комітету з захисту професійних прав членів Співки адвокатів України (щодо порушення професійних прав адвокатів і гарантій адвокатської діяльності) // Адвокат. - 2010. - № 6. - С. 4-5.

³ У Співці адвокатів України: нарада віце-президентів // Адвокат. - 2001. - № 3. - С. 38.

⁴ Лазебний Л.Л. У Співці адвокатів України / Л.Л. Лазебний // Адвокат. - 2010. - № 2. - С. 4.

⁵ 5-й звітно-виборний з'їзд Співки адвокатів України. Звітна доповідь Правління Співки адвокатів України // Адвокат. - 2001. - № 3. - С. 4-5.

⁶ Гутаріна К.В. Адвокатура України на межі тисячоліть / К.В. Гутаріна // Адвокат. - 2000. - № 3. - С. 30.

САУ дотепер є єдиною організацією від України, що має статус члена-спостерігача (observer member) ССВЕ.

На жаль, діяльність САУ не була позбавлена організаційних труднощів. Перші “дзвіночки” пролунали вже наприкінці 90-х, коли на одному із засідань Правління САУ серед проблем було зазначено те, що “реальна ініціативна робота Співки поступово перемістилася з регіональних відділень до центрального апарату; багато з відділень можна охарактеризувати як бездіяльні; деякі з них на порушення рішень III З’їзду Співки адвокатів досі не зареєстровані; голови відділень часто не ведуть належної роботи серед членів відділень щодо рішень та ініціатив Правління; членські внески сплачуються нерегулярно й не усіма членами; низка рішень Правління не виконується, а головне – часто не ведеться необхідна для адвокатів правозахисна, навчальна та інша робота”¹.

Не оминули спілку й передвиборчі “баталії”, зумовлені бажанням окремих адвокатів бути обраними до КДКА за квотою САУ. Після недопуску охоронним агентством групи адвокатів на звітно-виборні збори (26.12.2009 р.) Харківського відділення САУ навіть викликала слідчо-оперативна група міліції².

Однією зі світових тенденцій розвитку громадських правових організацій є створення універсальних товариств, що об’єднують юристів різного профілю (ІВА, АВА, УІА, АІІА та ін.). У руслі цього тренду 30 листопада 2002 року відбувся установчий з’їзд ВГО “Асоціація правників України” (далі - АПУ). Та хоча асоціація відкрита для всіх правових професій, головну “скрипку грають” у ній саме адвокати.

На сьогодні АПУ займає лідируючі позиції серед правничих організацій за кількістю та якістю заходів, динамікою, географією й масштабами розвитку. Актив асоціації складає 4500 правників³, більше третини з яких – студентська молодь, об’єднана в межах Ліги студентів АПУ.

В основу розробки Статуту АПУ закладено модель Американської асоціації юристів (АВА), що значною мірою визначило її сучасний, креативний і фахово різнобічний стиль роботи, у тому числі у неформальній обстановці. Органами асоціації є:

- Правнича Асамблея (вищий орган асоціації, що має статус з’їзду);
- Піклувальна Рада (консультативно-дорадчий орган асоціації);

¹На Правлінні Співки адвокатів України // Адвокат. – 1998. – № 4. – С. 48.

² Бахолдина М. Неправильные члены. О том, как происходят выборы местного руководства во всеукраинских общественных организациях адвокатов / М. Бахолдина, И. Гончар // Юридическая практика. – 2010. – № 1-2. – С. 8.

³ Бугай Д. Динаміка стрімкого зросту / Д. Бугай // Вісник Асоціації правників України. – 2014. – № 9. – С. 4.

- Правління (постійно діючий колегіальний орган управління);
- Президент (вища посадова особа асоціації, очолює Правління);
- Виконавчий директор (одноособовий адміністративно-виконавчий орган асоціації);
- Виборча комісія (орган, що відповідальний за проведення виборів);
- Ревізійна комісія (орган, що контролює фінансово-господарську діяльність асоціації).

Основу структури професійної співпраці складають: секції (судді; науковці та освітяни; державні службовці; нотаріуси; працівники прокурорських, слідчих органів, органів МВС та СБУ; юрисконсульти; адвокати та правники-практики); комітети (усього 23 комітети, зокрема, з корпоративного права, з процесуального права, з фондового ринку, з аграрного права тощо); форуми (партнерів юридичних фірм, здоров'я правника, жінок-юристів та ін.)

В асоціації склалася демократична практика проголошення передвиборчих програм кандидатами на вищі виборні посади¹. Не в останню чергу завдяки впровадженню процедури рейтингового пакетного голосування (п.п. 11.4, 11.8 Статуту) на виборах Президента і віце-Президента АПУ вдається уникати різкого протистояння між охочими до влади претендентами.

Заслугує на поширення позитивний досвід передачі функцій адміністрування професійному менеджеру – виконавчому директорові асоціації. Таке розмежування “політичного” керівництва, що здійснюється найбільш авторитетними адвокатами, і суто управлінської роботи, що проводиться ефективним організатором, дозволяє істеблшменту асоціації краще зосередитися на вирішенні стратегічних питань.

Асоціація постійно доводить свою здатність мобілізуватися й ефективно захищати права своїх членів², інтереси суспільства та української державності, про що свідчить активна робота над реформуванням законодавства, ініціатива зі створення Центру правової допомоги учасникам мирних протестів, які постраждали внаслідок подій на Майдані, надання правової допомоги учасникам АТО³, підтримка в проведенні Всеукраїн-

¹ Протокол № 6 VII чергового засідання Правничої Асамблеї ВГО “Асоціація правників України” від 10 червня 2011 року [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://uba.ua/ukr/official_documents/

² Справа Дениса Бугая – виклик всій адвокатській спільноті // Вісник Асоціації правників України. – 2014. – № 4. – С. 3-4.

³ Річний звіт Асоціації правників України за 2013-2014 роки [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://.uba.ua/ukr/official_documents/6364d3f0f495b6ab9dcf8d3b5c6e0b01; Юридична допомога військовослужбовцям: як це відбувається в Дніпропетровську // Вісник Асоціації правників України. – 2014. – № 3. – С. 5.

ського дня безоплатної правової допомоги¹ та інших заходів “pro bono”, цілодобова робота “гарячої лінії” АПУ тощо. Додаткові можливості альтернативного вирішення спорів надає Третейський суд при АПУ.

Позиціонуючи себе як організацію нового формату, АПУ вдалося за допомогою фандрайзингу, партнерських програм та інших сучасних інструментів забезпечити формування бездефіцитного бюджету (більше 4 млн. гривень), де питома вага членських внесків складає лише близько 10 %. Ефективне господарювання й прозорі, у тому числі тендерні механізми витрачання коштів, сприяють їх активному використанню на користь членів усієї юридичної громади.

О. Кібенко піддає критиці неформальну практику окремих юридичних фірм, де вступ до АПУ вважається обов'язковим². Безумовно, очікувати віддачі від примусово втягнутої особи можна не завжди. В основі залучення нових членів має бути свідомий вибір і бажання працювати.

Предметом багаторічної полеміки³ між Асоціацією правників України, що більшою мірою представляє інтереси бізнес-адвокатури, та Спілкою адвокатів України, яка в основному репрезентує т. зв. “класичних” адвокатів, стала концепція нового закону про адвокатуру. Ключові розходження стосувалися питань уніфікації професії, організаційних форм адвокатської діяльності, структури професійної організації адвокатури та обов'язкового членства в ній. У 2008 році навіть було підписано Меморандум про концептуальні положення щодо реформування законодавства про адвокатуру, погоджені САУ та АПУ, який, щоправда, реалізувати так і не вдалося.

Проводячи історичні паралелі, звернімо увагу, що в 20-30 рр. минулого століття Союз Українських Адвокатів й Товариство українсько-руських правників у Львові змогли порозумітися, тож і сучасним правникам, передусім, адвокатам слід спільно працювати на загальне благо адвокатури.

8 квітня 2006 року громадське поле поповнилося новою організацією всеукраїнського рівня – Асоціацією адвокатів України (далі – ААУ). Вини-

¹ Гончар І. Оперезая ХХІ век / І. Гончар // Юридическая практика. – 2011. – № 23. – С. 12.

² Кібенко Е. Добровольное членство / Е. Кібенко // Юридическая практика. – 2010. – № 39. – С. 19.

³ Курдельчук Д. Перспективы реформы адвокатуры / Д. Курдельчук // Юридическая практика. – 2010. – № 51. – С. 11; Коннов С. ВККА не способна реформировать адвокатуру / С. Коннов // Юридическая практика. – 2009. – № 13. – С. 8; Лазебний Л. Погодження позицій із питань регулювання адвокатської діяльності у світлі законодавчих ініціатив / Л. Лазебний // Адвокат. – 2010. – № 5. – С. 4-9; Кухнюк Д. Реформа адвокатури: на що очікувати / Д. Кухнюк // Український адвокат. – 2009. – № 9. – С. 25-28.

кнучи як суспільний запит адвокатів нової генерації¹, які не хотіли “збереження монопольного впливу на її (адвокатури – С.І.) розвиток і функціонування з боку окремої групи адвокатів чи однієї громадської організації”², ААУ поклала в основу свого розвитку підходи, сформовані практикою діяльності АПУ. Асоціації мають дуже схожі статuti, чимало адвокатів є членами обох організацій. Органами асоціації є з’їзд, правління, президент, виконавчий директор, ревізійна комісія, наглядова рада.

Виправдовуючи свою назву, ААУ надає можливість долучитися до своїх лав правникам, які не мають адвокатського свідоцтва, лише як почесним членам. Поряд із ініціативною роботою³ прихильників асоціації, частині її членів властива “традиційна” для громадських організацій проблема низької активності⁴.

18 грудня 2009 року відбулися установчі збори ВГО “Рада адвокатів України” (далі – ВГО “РАУ”), назва якої нині збігається з однойменним центральним органом адвокатського самоврядування.

Органами ВГО “РАУ” є з’їзд, правління, голова правління, ревізійна комісія. Організацією пред’являються суворі етичні вимоги до своїх членів, яких може бути виключено з її лав не тільки через накладення на адвоката дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю, але й будь-якого іншого дисциплінарного стягнення (ст. 4 Статуту), наприклад, попередження.

Частина адвокатів і суддів є членами утвореної 15 травня 1991 року ВГО “Союз юристів України”, який складається з індивідуальних та колективних членів, а також прийнятих до Союзу на правах асоціацій, легалізованих в Україні громадських об’єднань. Для набуття індивідуального членства в основному достатньо мати юридичну освіту або навчатися в юридичних навчальних закладах (ст. 11 Статуту).

Союз має розгалужену мережу центральних органів (з’їзд, рада, виконавчий комітет, центральна ревізійна комісія), у тому числі, одноособових керівних осіб (голова, перші заступники, заступники). Первинні організації створюються за галузево-виробничим або територіальним принципом.

Інтеграційні прагнення членів юридичного співтовариства обумовили утворення 22 березня 2010 року Всеукраїнської юридичної ради⁵, до складу якої увійшли представники Союзу юристів України, Української

¹ Кисіль В. Альтернатива потрібна / В. Кисіль // Український адвокат. – 2006. – № 2. – С. 1.

² Дмитрієва О. Курс на розвиток / О. Дмитрієва // Український адвокат. – 2008. – № 3. – С. 1.

³ ААУ ініціює нараду адвокатських об’єднань // Український адвокат. – 2009. – № 10. – С. 21.

⁴ Гончар І. ААУ зібралася на з’їзд / І. Гончар // Український адвокат. – 2008. – № 3. – С. 18.

⁵ Гончар І. Порадовали Советом / І. Гончар // Юридическая практика. – 2010. – № 15. – С. 8.

асоціації прокурорів, Світового конгресу українських юристів, Асоціації суддів України та Союзу адвокатів України. Щоправда, вагомого ефекту від такого об'єднання досягти не вдалося.

Підсумовуючи, слід зазначити, що громадські організації адвокатів знайшли свою нішу в професійному житті корпорації. Із цього приводу висловлювалися великі сумніви. У них було широке поле для діяльності в умовах відсутності репрезентативних органів адвокатського самоврядування. З набуттям чинності Закону України "Про адвокатуру та адвокатську діяльність" від 05.07.2012 р., та закріпленням за органами адвокатського самоврядування більшості повноважень представницького характеру, громадським організаціям, на думку частини юристів, нічим буде займатися. Цього не сталося, хоча дублювання уникнути не вдалося. Так, у багатьох організаціях створено "гарячі лінії", "групи швидкого реагування" на порушення прав їх членів, які доцільно було б інтегрувати між собою та органами адвокатського самоврядування, що зміцнить їх кадровий потенціал та розширить територіальне охоплення (різні організації мають відмінні можливості у тому чи іншому районі/місті).

Специфічне призначення громадських правових організацій у сучасних умовах усвідомлюється адвокатами через необхідність моніторингу й фахового контролю діяльності органів адвокатського самоврядування, виявлення й узагальнення недоліків у їхній роботі, поширення передового досвіду; поглиблення співробітництва з органами адвокатського самоврядування, у т.ч. шляхом делегування до їх складу своїх членів; сприяння включенню своїх представників до громадських рад (колегій) при державних органах та ін.

Усі проблемні питання професійного життя, що перебувають поза компетенцією органів адвокатського самоврядування, але турбують адвокатську спільноту, можуть бути сферою спрямування зусиль громадських організацій. Виступаючи суспільним помічником і контролером, громадські об'єднання адвокатів перебувають в "авангарді" інститутів громадянського суспільства. Завдяки загартованому в юридичних багатлях кадровому складу громадські об'єднання адвокатів спроможні дієво обстоювати корпоративні інтереси й одночасно сприяти реалізації потреб суспільства загалом.

На відміну від адвокатських організацій, кількість громадських об'єднань суддів є порівняно незначною й характеризується меншою активністю. Утворені в основному за ознакою територіальності (ГО "Асоціація суддів Вінницької області", ГО "Асоціація суддів Харківської області", ГО "Спілка суддів у відставці Автономної Республіки Крим", ГО-клуб суддів "Одеське судове зібрання" тощо) чи спеціалізації (ГО "Асоціація слідчих суддів України", ГО "Асоціація суддів Конституційного Суду України" тощо).

На загальнодержавному рівні слід відзначити ВГО "Асоціація суддів України" (до 2007 р. організація мала назву "Всеукраїнська незалежна суддівська асоціація"), ВГО "Асоціація суддів та працівників судів України", ВГО "Судова асоціація України" "Фундація сприяння правосуддю".

Практична діяльність громадських об'єднань суддів, зазвичай, полягає в проведенні заходів, спрямованих на зміцнення незалежності суддів, обговорення законопроектів і поточних проблем чинного законодавства; співробітництво з органами суддівського самоврядування, Вищою кваліфікаційною комісією суддів України, Вищою радою юстиції України, Державною судовою адміністрацією України й критичний аналіз їх роботи; підвищення професійної кваліфікації суддів та організацію обміну досвідом з суддями інших країн; задоволення інформаційних, культурно-просвітницьких та інших потреб працівників суддівського корпусу та захист спільних інтересів своїх членів¹; участь у роботі громадської ради при Державній судовій адміністрації України та інших органах державної влади; підвищення авторитету судової влади та належне здійснення судової реформи.

Отже, громадські об'єднання адвокатів і суддів є потужним передовим загоном громадянського суспільства, ефективно обстоюючи не тільки вузькопрофесійні інтереси, але й загальний захист української громади щодо послідовного реформування правової системи країни, утвердження справедливого балансу інтересів особи й держави.

Перспективним напрямом подальших наукових досліджень є аналіз організаційно-правових проблем взаємодії національних і міжнародних громадських об'єднань юридичного профілю.

УДК 343.3/7

М.В. Карчевський

**ЧИ ПОТРІБНА КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ
ЗА ПОРУШЕННЯ ПОРЯДКУ АБО ПРАВИЛ ЗАХИСТУ
КОМП'ЮТЕРНОЇ ІНФОРМАЦІЇ (СТ. 363 КК УКРАЇНИ)?**

Здійснюється спроба встановити причини вкрай незначної судової практики у сфері протидії порушенню правил експлуатації комп'ютерних засобів оброблення інформації та мереж електров'язку, а також порушенню порядку чи правил захисту інформації (ст. 363 КК України). Питання щодо доцільності збереження означеної норми розглядається в контексті раціональної парадигми кримінального права.

¹ Рішення Ради суддів України № 36 від 15 вересня 2014 року [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://.court.gov.ua/userfiles/file/DSA/RSU_site/2014/rsu3612092014.pdf.